Marc Heyvaert

De geschiedenis van taijiquan

Voorbij traditie en mythe

MIJN INTERESSE IN TAIJIQUAN DATEERT VAN MIDDEN DE JAREN TACHTIG EN VANAF HET BEGIN WAS IK NIET ALLEEN GEFASCINEERD DOOR DE OEFENINGEN VAN DE SOLOVORM MAAR OOK DOOR ALLES WAT ERMEE SAMENHANGT: DE FILOSOFIE, HET MARTIALE, DE CONCEPTEN QI, YIN EN YANG EN VOORAL DE GESCHIEDENIS VAN DEZE DISCIPLINE. MAAR DE INFORMATIE OVER HET ONTSTAAN EN DE ONTWIKKELING VAN TAIJI VIEL MIJ STERK TEGEN WANT DE EERSTE BOEKEN DIE IK OVER TAIJIQUAN KON VINDEN VOERDEN STEEDS DEZELFDE NAÏEVE VERHALEN OP WAARVAN DE HISTORISCHE WAARDE ZEER TWIJFELACHTIG WAS.

Mijn verlangen naar meer kennis was in die eerste jaren zeer groot en ik kocht zowat alle boeken over taijiquan waar ik de hand kon op leggen. Alhoewel ik zeer dankbaar ben voor de inspanning van al de schrijvers van die werken die nu mijn boekenkast doen uitpuilen, vond ik in die jaren slechts een handvol boeken die mijn honger naar de juiste achtergrond van mijn geliefde taijiquan konden stillen. Douglas Wile, Yang Jwing Ming, Louis Swaim, Barbara Davies, een paar namen van mensen die ik dankbaar ben voor de ernst en toewijding waarmee zij proberen de lege plekken in die achtergrond op te vullen. De boeken die zij schreven of vertaalden (vaak met uitgebreide verklaringen en aanvullingen) zijn een must voor iedereen die zijn kennis over taijiquan meer diepgang wil geven.

> In China vind je in toenemende mate heruitgaven van werken van oude meesters

Een tiental jaren geleden besefte ik waar het bij de meeste andere auteurs fout ging: zij hadden geen toegang tot oorspronkelijk materiaal. Ofwel was dit omdat zij dit materiaal niet in hun bezit hadden, maar vaker nog, was het omdat zij het Chinees niet machtig waren of de cultuur en geschiedenis van China onvoldoende kenden. Taijiquan is een deel van de Chinese cultuur en is er onlosmakelijk mee verbonden. Taijiquan proberen te begrijpen en te verklaren zonder deze taal en de cultuur te kennen, is gewoon onbegonnen werk. Nu, meer dan tien jaar later is mijn Chinees nog onvoldoende goed om vlot te kunnen lezen, maar in afwachting van het moment waarop dit wel zo zal zijn ben ik alvast begonnen met het uitbreiden van mijn collectie boeken met wat ik in boekhandels in China kan vinden en interessant lijkt. Ook in China is de belangstelling voor taijiquan groot en je vindt er in toenemende mate heruitgaven van werken van oude meesters, vaak met een facsimile van de oorspronkelijke

tekst naast de transcriptie in moderne karakters. De stroom aan informatie over taijiquan die ons in de komende jaren zal bereiken, wordt dus ongetwijfeld groter dan wat het in het verleden is geweest maar ook onvoorspelbaar. Immers, wat er vertaald en uitgegeven wordt, hangt ook af van vertalers en uitgevers met belangstelling voor taijiquan en die ook het financiële risico van een publicatie voor een beperkte doelgroep willen nemen.

Er is echter ook nog het internet. Ik zal wel niet de enige zijn die regelmatig googelt naar informatie over taiji en daarbij af en toe op een verborgen parel stuit. Onlangs kwam ik door puur toeval uit op doctoraatsproefschrift van Zhang Gehao met als titel *Invented Tradition and Translated Practices: The Career of Tai Chi in China and the West*. Zhang groeide op in China, kent dus uiteraard Chinees en heeft over de jaren een eigen collectie boeken en artikelen over taijiquan verzameld. Hij beoefent zelf ook taiji en gedurende zijn studies aan de universiteit van Loughborough in Leicester beoefende hij taiji in een paar plaatselijke clubs. Vanuit deze kennis, achtergrond en ervaring is hij natuurlijk goed geplaatst om een brug te vormen tussen de Chinese en westerse cultuur en om ons te helpen een en ander beter te begrijpen.

Centraal in de verhandeling van Zhang staat de vaststelling dat taijiquan misschien wel het belangrijkste symbool is van de continuïteit van de traditie in de Chinese beschaving maar dat dit niet in contradictie is met evolutie. Zhang toont duidelijk aan dat gedurende haar lange geschiedenis, taijiquan bijna constant veranderingen heeft ondergaan, in de woorden van de auteur, *uitgevonden en heruitgevonden* werd. De redenen achter deze evolutie in vorm en functie vinden, volgens de auteur, hun oorsprong in de tweestrijd tussen verschillende filosofieën, ideologieën, historische achtergronden, politieke actoren, culturele factoren en politieke doelstellingen waarmee de Chinese geschiedenis van de laatste eeuwen zo mee verweven lijkt.

Om zijn stelling te onderbouwen heeft Zhang in het eerste deel van zijn proefschrift een vrij uitgebreide geschiedenis van taijiquan neergeschreven, die wellicht tot de meest volledige versies behoort in een westerse taal. Hij is daarbij voldoende kritisch naar zowel de versies die steunen op de legende ronde de mythische figuur van Zhang San Feng als naar de officiële versie die onder een zekere politieke druk van de leiders van de volksrepubliek China in de jaren 60 en 70 werd geformuleerd. Daarbij komt nog dat deze geschiedenis doorgaat tot in onze tijd en alhoewel er in het Chinees als heel wat werd gepubliceerd over de evolutie van taijiquan in de 20e eeuw, is het bij mijn weten de eerste keer dat deze informatie toegankelijk wordt gemaakt voor het Westen. In zijn geschiedenis maakt Zhang trouwens op een succesvolle manier brandhout van heel wat mythes en kwakkels die in de voorbije jaren opgang hebben gemaakt. Zo toont hij op een overtuigende manier aan dat de ontwikkeling van taijiquan in China en daarbuiten zeer veel te danken heeft aan de inspanningen vanuit het communistische regime en daarmee gaat hij in tegen de mythe dat het regime taijiquan lange tijd zeer ongenegen zou zijn geweest.

EEN CHINESE FAMILIE BEOEFENT TAIJIQUAN MIDDEN VAN DE JAREN 1960

Taijiquan is in de loop van de tijd bijna constant uitgevonden en heruitgevonden

In this historic narrative Communist China is presented as having abolished Tai Chi as an everyday practice and attacked its tradition as part of a general assault on China's ancient heritage. Consequently, martial artists who wished to continue to practice their art and celebrate their roots were forced to flee to Hong Kong and other friendly locations, including Britain and other countries in the western world. As we noted in an earlier chapter, this narrative is based a radically simplified and distorted account of the role that Tai Chi played in Mao's China, and the complex ebb and flow of official disapproval, support and endorsement. However, the myth of a broken Mainland tradition was taken up and nourished by Western Tai Chi communities and operated as a powerful ideological weapon as these communities competed with their Chinese counterparts for the title of true heirs of Tai Chi tradition.. It also operated a potent marketing tool by presenting the brands offered by western teachers as guaranteed to be rooted in the genuine origins of Tai Chi.(p.168)

Een tweede centrale thesis in het werk van Zhang is dat de traditie van taijiquan niet intact werd overgebracht naar het Westen maar dat deze overdracht onvermijdelijk een vertaling is van het oorspronkelijke ideeëngoed. Dit toont hij ten dele aan door zijn historische studie maar ook door veldwerk. Hij volgde gedurende zijn studies in Engeland taijiquan lessen in verschillende clubs en gaf zelf

ook een tijdje les in een fitness centrum. Tijdens die periode interviewde hij verschillende van zijn medeleerlingen en ook de leraren die hij ontmoette. Dit laatste deel blijft vaak steken in anekdotische bemerkingen en er komen niet zoveel conclusies uit voort. Wel toont hij aan dat in Engeland taijiquan na vertaling en heruitvinding door lokale leraren zich ontwikkeld heeft binnen een eigen referentiekader dat bij momenten vrij ver verwijderd is van de Chinese referentie.

My ethnographic observation has confirmed that the substantial and well organized British Tai Chi community has relatively weak practical and organisational links to China but a strong imagination of Chineseness. The individuals I observed translated Tai Chi into their own frameworks of interpretation. Consequently, not only is the invention of Tai Chi endless, its interpretation and imagination is boundaryless. (p. 262)

Bij de onvermijdelijke vertaling naar het Westen bleef de traditie niet intact

Als leraar vond ik dit stuk best wel verhelderend omdat hij mij heeft doen nadenken over het waarom van wat wij doen in onze lessen. Willen wij niet allemaal een authentieke belevenis aanbieden aan onze leerlingen? Maar bestaat deze authenticiteit wel? En waar komt ze vandaan? Is de referentie naar onze eigen leraar of shifu wel voldoende sterk? Werken wij ook mee aan dit proces van *uitvinden en heruitvinden*? En indien dit zo is, kunnen we dit in alle oprechtheid rechtvaardigen? Werken wij mee aan de ontwikkeling van taijiquan of aan de verwatering ervan? Volgens mij zijn er vele vragen die wij ons als westerse leraren kunnen of zelfs moeten stellen, en vele van deze vragen blijven misschien onbeantwoord…

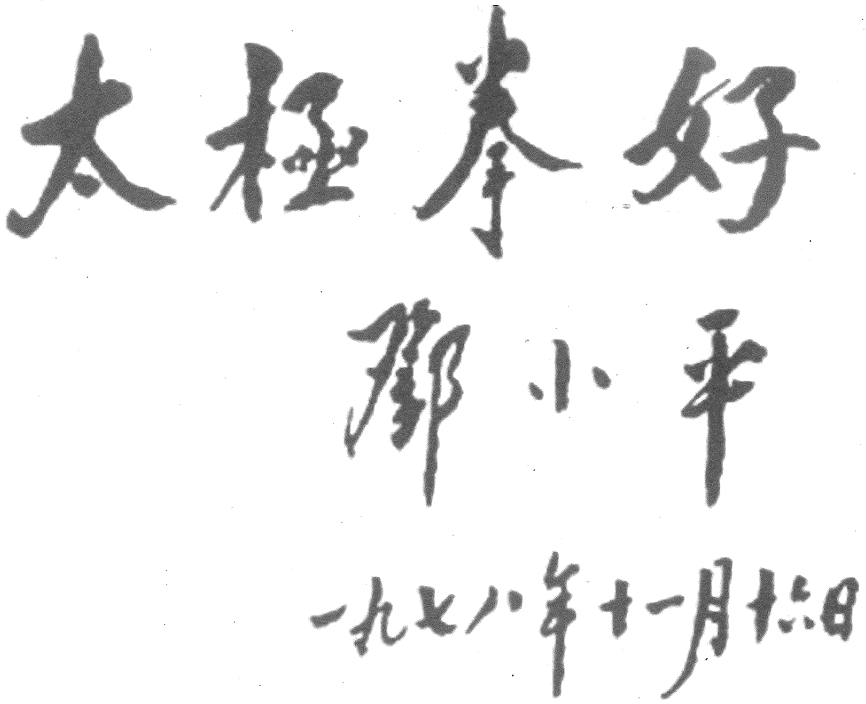

KALLIGRAFIE "TAIJIQUAN IS GOED" DIE DENG XIAOPING OP 16 NOVEMBER 1978 MAAKTE VOOR EEN DELEGATIE VAN HET JAPANSE PARLEMENT

Marc Heyvaert is voorzitter van het Studiecentrum voor Taiji vzw en hoofdtrainer van San Bao Taiji School Opwijk (België)

www.taiji.be

Het proefschrift *Invented Tradition and Translated Practices: The Career of Tai Chi in China and the West* van Zhang Gehao kan vrij worden gedownload van de website van de universiteit van Loughborough. De link is https://dspace.lboro.ac.uk/dspace-jspui/handle/2134/6865. Indien deze niet meer actueel zou zijn, ga dan naar de hoofdpagina van deze website (https://dspace.lboro.ac.uk/) en zoek op 'tai chi'. Mocht het toch niet lukken om dit werk te downloaden dan mag u e-mailen naar sctaiji@gmail.com en dan stuur ik een kopie per kerende.